

הזר והכח של מדינת ישראל *

שירו לה' שיר חדש, שירה חדשה שיבחו גאולים. מהו השיר החדש שאנחנו שרים אותו היום? ביזה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, בסיימנו את שנת הז'ך של מדינת ישראל. איך מגיעים למדת הזדככות? איך מזדככים? איך נהיים טהורים? איך מתחילים לבחור בדרך של טהרה, בטהרה עליונה שצריכים להגיע אליה? חכמינו אומרים: "יסורים ממרקים כל גופו של אדם"¹. יסורים מזככים, יסורים מטהרים, יסורים מסירים את הקליפות, מסירים את המסכים החיצוניים המעכבים את גילוי הטוהר הפנימי האמיתי שלנו.

מהו השיר שאנו שרים על הדרגה הזאת של הזדככותנו על ידי יסורים? הנביא ישעיהו אומר: "ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה"², בהמשך הפסוקים מובא: "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים". 'גוי צדיק שומר אמונים' הוא יכול לשיר, והוא חייב לשיר — אמונה צריכה להתבטא בשירה. "בזכות האמונה — זכו לשירה, שנאמר 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר משה ובני ישראל"³. יש זכות של אמונה המביאה לידי שירה, ויש זכות של אמונה, זוך של אמונה, המביאה לידי שירה. יש אמונה זכה המביאה לידי שירה, כתוצאה מהזיכוכים, מהטהרה שעוברים, בכוחה של אמונה זאת. ויש תפילה זכה, שחכמינו קושרים אותה לאמונה, וזוך לזוך מתחבר. "וכשם שהם טיהרו ליבם ואמרו שירה, שנאמר — 'ויראו העם, ויאמינו — אז ישיר', כך צריך אדם לטהר ליבו קודם שיתפלל, שנאמר 'תפילתי זכה'⁴ תפילה צריכה להיות זכה. מה היא התפילה המיוחדת של ארץ ישראל, אותה ארץ ישראל הנקנית על ידי יסורים? מגנין לומדים על התפילה המיוחדת של ארץ ישראל? חכמינו לומדים על התפילות מאבותינו אברהם יצחק ויעקב⁵. יש ביטויים שונים של תפילה: אצל אברהם כתוב "וישכם אברהם בבקר"⁶; אצל יעקב כתוב "ויפגע במקום"⁷. אצל יצחק יש

- * שיחת יום העצמאות התשל"ה בישיבה.
- 1 ברכות דף ה, א.
 - 2 ישעיהו כו, א.
 - 3 שמות רבה כג, ב.
 - 4 איוב טז, יז. שמות רבה כב, ד.
 - 5 ברכות דף כו, א.
 - 6 בראשית יט, כז.
 - 7 בראשית כח, יא.

ביטוי מיוחד — "ויצא יצחק לשוח בשדה"⁸, מכאן למדים שתיקן יצחק תפילה מנחה, 'לשוח' — לשון תפילה. משונה היא הלשון הזאת של תפילה. אנחנו מכירים שיחה במובן של שיחת חולין — שיח פשוט, לא ביטוי של קדושה, של אמונה, של דבקות. הרשב"ם שם מפרש את המלה כפשוטה, יצחק הלך לעסוק בענייני גטיעות בשדה — לשוח — מלשון שיח השדה. ושית זה הוא תפילה, כי גטיעה בארץ ישראל היא תפילה בארץ ישראל, היא אמונה בארץ ישראל, היא קדושה בארץ ישראל, היא דביקות בקב"ה. על הפסוק 'וכי תבואו אל הארץ ונטעתם'⁹, אומרים חז"ל: "מה הקב"ה עסק בגטיעה תחילה שנאמר 'ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם' אף אתם כשתיכנסו לא"י עסקו בגטיעה תחילה שנאמר 'כי תבואו אל הארץ ונטעתם'¹⁰, ומתוך כך דבקים בה', על ידי הליכה בדרכיו. דווקא אצל יצחק מופיע הביטוי הזה, כי יצחק שייך כולו לארץ ישראל, יצחק הוא עולה תמימה שלא יצא את הארץ, יצחק שבשמו מופיעים הכינויים של ארץ ישראל — ישראל, צבי, חיים, קודש¹¹. תפילה של ארץ ישראל, התפילה הזכה של ארץ ישראל, היא מתבטאת גם בשיח, בגטיעה, בבניין, ביצירה בארץ ישראל מתוך אמונה ודבקות בקב"ה. זוהי התפילה הסתורה, הזכה, של מי שהיה עולה תמימה, שהיה מוכן ומיועד להיות קרבן — לקב"ה. כל מעשיו בארץ ישראל, כל עשייתו היא תפילה, היא אמונה, היא שירה, היא שית. ולא לחינם הביטוי הזה — שיח — אינו משמש כמקור לימוד לתפילה מנחה בלבד, אלא הוא מופיע כביטוי לכל שלוש התפילות שאנחנו מתפללים בכל יום. "ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה"¹². זהו הביטוי הכולל של כל התפילות ורק על ידי כך, על ידי הביטוי הזה 'אשיחה ואהמה' בכל פעולה, בכל פניה בחיים, בכל ביטוי של חיים בארץ ישראל — הכול הוא תפילה. לכן ר' יוחנן, האמורא הארץ ישראלי אמר: "הלואי ויתפלל האדם כל היום כולו"¹³. זוהי שאיפה ארץ ישראלית היכולה למצוא את ביטויה רק בתפילתה הזכה של ארץ ישראל, בשלמות חיי הקדושה והבניין של ארץ ישראל.

איך מגיעים אל הזוהר הזה? איך מיטהרים? איך שרים שירה מתוך טהרה? אור של טהרה מוצאים אנו במנורה שבבית המקדש, אור המופץ על ידי שמן זית זך. ישראל נמשלו לזית — באופן מיוחד לזית: 'זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך'¹⁴. וכי לא נקראו ישראל אלא בזית? אלא — מה זית הזה חובטין אותו, וטוחנין אותו, ואחר כך הוא נותן את שמנו. כך ישראל חובטין אותן וטוחנין אותן עד שחוזרין בתשובה¹⁵, 'ישראל נחבטין וישראל גם מתחבטין. שלושה מיני יסורים הם: יש יסורי גוף, יש יסורי גפש פרטיים, ויש יסורי גפש לאומיים. "קל וחומר משן ועין — מה שן

8 בראשית כד, טג.

9 ויקרא יט, כג.

10 ויקרא רבה כה, ג.

11 על פי עולת ראי"ה א עמ' שצח.

12 תהלים נה, יח.

13 ברכות דף לא, א.

14 ירמיהו יא, טז.

15 שמות רבה לו, א.

ועין שהן אחד מאיבריו של אדם עבד יוצא בהם לחירות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם, על אחת כמה וכמה" ¹⁶. האדם משתחרר מכבלי החטא ומשעבודי החטא, מהקליפות הגסות, מכל מה שמכסה על טהרתו הפנימית, על ידי יסורים הממרקין כל גופו של אדם, כל גופו — כפשוטו, אלו הם יסורי גוף שעברו עלינו ושעוברים עלינו, על ישראל, על ידי הגויים שחובטין את ישראל. יש משמעות נוספת לגוף המתמרק, יש 'גופא דעובדא', כלשונם של חז"ל, עצם העובדא, הדבר כשלעצמו, יסורים ממרקין כל גופו של אדם, כל עצמותו של אדם, מעמידים אותו על עצמיותו, מחזירים אותו אל עצמו. כשמשחררים את האדם מכל המכסה על טהרת-נשמתו, כשמסירים את כל הכיסויים החיצוניים, מתגלה הטהרה הפנימית. יסורים ממרקים כל גופו של אדם, מנקים, רוחצין, מטהרים, ואז הטהרה הפנימית מתרוממת ועולה, אותה טהרה השייכת לעצמיותם של ישראל, אותו זוך פנימי המאיר מתוך יסורים. כשהעצמיות מתגלה — הכוח מתגלה. וכהקדמה לכוח, כהכשרה לגילוי הכוח, צריך לעבור את השלב של הזוך. משנת הזוך — ורק משנת הזוך, אפשר להגיע לשנת הכח של מדינת ישראל שאנו עומדים על מפתנה. כוחם של ישראל מתגלה על ידי גילוי טהרתם של ישראל, עצמיותם של ישראל, שהוא עוצמתם של ישראל. ואיך זה מתגלה? כשם שזה התגלה אצל אברהם אבינו שנתנסה בעשרה נסיונות, כשם שזה התגלה אצל יצחק שהיה מיועד להיות קרבן עולה תמימה, כשם שהתגלה אצל יעקב שכל ימיו יסורים, כל ימיו מאבקים, כך זה אצל ישראל. במיוחד כשישראל צריכים להיגאל, להשתחרר, לגלות את עצמיותם הפנימית, אין הדבר מושג אלא על ידי יסורים, על ידי קרבנות, על ידי מזבחות. מטהרתו של אותו יום כיפורים עד היום, חוזרים ומזדככים בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים בעבודת הכפרה שלו, בזריקת הדם של החטאת והשעיר על טהרו של המזבח. מהו טהרו של המזבח? 'גילוי של מזבח' ¹⁷, טהרו — זה גילוי של מזבח. איך מתגלה המזבח — "מחיתה את האפר של הגחלים אנה ואנה עד שהמזבח בעצמו מתגלה". משונה הדבר, — מהו טהרו של מזבח — גילוי החיצוני, הלא טהרה היא כולה פנימית, כפי ש'מסילת ישרים' מגדיר בפרקיו. ויש הבדל בין נקיות לבין טהרה — נקיות היא חיצונית, טהרה היא פנימית, לב טהור — נשמה טהורה. לעומת זאת משמעות טהרו של מזבח היא גילוי של מזבח, הצד הגלוי החיצוני. כי הלא זהו עניינה של טהרה, גילוי הטהרה, טהרו של מזבח, גילוי של מזבח. עניין הפנימיות שלנו, הזוך הפנימי, הטהרה הפנימי, להתגלות ולפרוץ החוצה. זה יכול להיות רק כשמסירים את האפר מעל גבי המזבח, כשמסירים את הלכלוך, את הלוט המכסה את הטהרה הפנימי, עד שהטהרה הפנימית בולטת וגלויה לעין. ישראל מטהרים על ידי זריקת הדם, זורקים את הדם על גב המזבח, דם טהורים, דם קדושים, ועל ידי כך הטהרה הפנימית מתגלה. על יום כיפור נאמר 'עצמו של יום מכפר' ¹⁸, עצמיותו של היום, לפי רבי יהודה הנשיא גם בלי תשובה ¹⁹. כי זוהי התשובה,

16 ברכות דף ה, א.

17 יומא נח, ב — נט, א.

18 רמב"ם הלכות תשובה א, ג.

19 שבועות דף יג, א.

זריקת הדם היא הטהרה, ועיצומו של היום הוא עוצמתו של אותו יום, הטהרה היא העוצמה. מאז יום כיפור הולכים ומטהרים, מסירים את האפר, והטהרה הפנימית מתגלה. וכשהטהרה הפנימית מתגלה, מתגלה 'גוי צדיק שומר אמונים', מתגלה כי 'עמך כולם צדיקים', ולכן 'לעולם יירשו ארץ'²⁰. גם אם עדיין יש אפר המכסה — גם אם לא כל הטהרה הפנימית התגלה, מה שהתגלה מעיד שאותו טוהר פנימי קיים. וגוי צדיק הוא שומר אמונים גם במצב של 'בנים לא אמון במ'²¹, גם כשיש מצב כזה כלפי חוץ כאילו לא אמון במ, גם אז הם בנים למקום²², כי האמונה הפנימית קיימת, הטהרה הפנימית קיים. עמוקים יסורים אלה של גילוי העצמות, יסורים של ההתחבטות הפנימית של ישראל, עמוקים הם מייסורי הגוף, יסורים אלו עוברים עלינו בצורה חריפה ביותר, בצורה נעלה ביותר. הלא אי אפשר לחיות בארץ ישראל בלא יסורין, אי אפשר לזכות במתנת הקניין של קדושתה וטהרתה של ארץ ישראל אלא על ידי יסורין. שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורים: "אלו הן תורה, וא"י ועולם הבא"²³.

וכי יש יסורים יותר קשים מאשר מאבקים פנימיים בתוך העם — לגילוי הטהרה של 'גוי צדיק שומר אמונים', לגילוי האמונה בקדושת ארץ ישראל ושייכותה לנו. מי זה יכול להביע את עומק הכאב הצורב של ההתנגשות של איש באחיו ואיש ברעהו, כששניהם מגינים על ארץ ישראל ועם ישראל. אלו הם יסורי הקניין של ארץ ישראל. גם יסורים אלו צריכים לקבל באהבה, וצריך לדעת שייסורים אלו מזככים ומטהרים. הם מגלים את עצמיות הטהרה, את העוצמה של הטהרה, את זוך הכוח של ארץ ישראל. "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים"²⁴ וזוכה לכך גוי צדיק ששומר אמונים. השתוקקותנו לזוך של אמונה — מובילנו לחדור פנימה, ללב האמונה, ללבה של תורה, לשרשה של תורה — לגדולתה של תורה. "גילי מאוד בת ציון הנה מלכך יבוא"²⁵ — "הקב"ה מכריז להם לכל צדיקי דור ודור, אע"פ שדברי תורה חביבין עליכם, לא יפה עשיתם שחכיתם לתורתו ולא חכיתם למלכותו"²⁶ איך ייתכן שצדיקים אינם מצפים למלכות ה' ? אלא כך אומר הקב"ה לצדיקים, ובמיוחד לצדיקי דור הגאולה: לא יפה עשיתם שחכיתם לתורתו ולא חכיתם למלכותו, לא חכיתם ולא צפיתם לתורה — של מלכות, לתורה מלכותית, לתורה ממלכתית. הפניה האלקית הזאת היא מחייבת ללמוד ולדעת מהי תורה בצורתה העליונה והשלמה, בעמקה וטהרתה. כשם שיש תפילה זכה מיוחדת של ארץ ישראל, כך אין תורה כתורת ארץ ישראל²⁷ "וכיוון

20 ישעיהו ט, כא.

21 דברים לב, כ.

22 על פי קידושין דף לו, א.

23 ברכות דף ה, א.

24 תהלים קיא, ו.

25 זכרין ט, יט.

26 פסיקתא רבתי קנט.

27 בראשית רבה טז, ו.

שגלו ישראל ממקומן אין לך בטול תורה גדול מזה" 28. גלות זו ביטול תורה, גלות זו השפלת תורה, גלות זו תורה חשובה — "במחשכים הושיבני — זו תלמודה של בבל" 29 צריך להאיר את אור התורה של ארץ ישראל, את התורה של מלכות, את התורה של ישוב ארץ ישראל, את התורה של בניין ארץ ישראל, תורה המתפשטת בדביקותה האלקית, בכל מעשה של בניין ויצירה בארץ ישראל, במסירות נפש בארץ ישראל, תורה זאת של ארץ ישראל בוודאי אינה נקנית אלא על ידי יסורין. אם תורה לחוד וארץ ישראל לחוד אינם נקנים אלא על ידי יסורין, בוודאי תורה של ארץ ישראל אינה נקנית אלא על ידי יסורים פנימיים ביותר.

במשך השנה האחרונה הולך ומתגלה אותו זוך, אותה טהרה, אותה אמונה, אותו 'גוי צדיק שומר אמונים', אותם כוחות של אמונים, של אמונה. שורשי קדושה וטהרה הולכים ומגלים את כוחם. הזוך מכשיר את הדרך לכוח — משנת הזוך לשנת הכוח. קידוש ה' הגדול הולך ומתגלה מכל אותם כוחות של טהרה ממקורה של תורה, ממקור השקידה בתורה, מגדולתה של תורת ארץ ישראל המלכותית, מבני תורה, מצדיקים המחכים למלכותו של הקב"ה, המגלים את מלכותו של הקב"ה. עומד העם ומשתאה בראותו את החזיון הזה המתגלה בארץ ישראל, בחזון הגאולה של יחזקאל כבר הובטח לנו איזו טהרה, איזה זוך יתגלו בתהליך הגאולה. "כה אמר ה' אלקים ביום טהרי אתכם מכל עוונותיכם והושבתי את הערים ונבנו החרבות" 30. טהרה מתגלה בישוב ערים, בבניין חרבות ארץ ישראל. וכתוצאה מכך — "והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר", כל עוד שיש שממה אין טהרה, ובוודאי שאין כוח, היכול לצמוח רק מתוך טהרה. "ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו, וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני ה' בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני ה' דברתי עשיתי". 'נטעתי הנשמה' — נטעתי את הארץ השוממה, 'נטעתי הנשמה' — נטעתי את נשמת בית ישראל, והיא מתחילה לפרוח, והלא כך נאמר בחזון העצמות היבשות: "ונבאתי כאשר צויתי ויהי קול כהנבאי והנה רעש ותקרבו עצמות עצם אל עצמו" 31 — עצם אל עצמיותו, עצם אל עוצמתו. מטרת העוצמה הזאת מתגלה אחר כך כשהבניין הולך ונבנה: "ויאמר אלי הנבא אל הרוח, הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח כה אמר ה' אלקים מארבע רוחות בואי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו. והנבאתי כאשר צוני — ותבוא בהם רוח ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד". חיל גדול — עוצמה גדולה, כח עצום הבא כתוצאה מטהרת הרוח. כוחות אלו מוכרחים לשוב לתחיה למרות שהגיעו למצב של "הנה אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקוותינו נגורנו לנו — כה אמר ה' אלקים הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל". ורק פה — "ונתתי רוחי בכם וחייתם". וכך אנו מתקדמים, עולים, וחוזרים עצם אל עצמו, אל עצמיותנו,

28 חגיגה דף ה, ב.

29 סנהדרין דף כד, א.

30 יחזקאל לו, לג.

31 שם לו, ז.

אל עוצמתנו, כתוצאה מחזרה אל טהרתנו — אותה טהרה של נטיעת נשמתנו — 'נטעתי
הנשמה. כל אלה ביחד מגלים את הזוך של ארץ ישראל, את האמונה של ארץ ישראל,
ומתוך כך את השירה של ארץ ישראל, שרק עם חי יכול לשיר אותה. אותה שירה
בעלה ששרים ישראל בשנה הזאת, שמצויים אנו לשיר, שהיא שירת הגאולה של שנת
הזוך למדינת ישראל, שתביא אותנו לכותנו האמיתי, ולגילוי רוח ישראל שתקום לתחיה
בארץ ישראל.